مرض

هم د الله تعالی نعمت دی

لیکوال: إبراهیم بن عبد الله المزروعي

ژباړن: لقمان حکیم حکمت

www.larkhud.com

Scanned by CamScanner

يادونه

د اسلامي لارښود سائټ www. Larkhud. com
له ليکلي موافقې پرته هيڅ چاته اجازت نه ورکوي چې نشريات يې
په کتابي بڼه نشر او اشاعت کړي، دا عمل غير اخلاقي او قانوني
جنايت بولي، د سرغړونې په صورت کې د هر ډول محکمې بشپړ
حقوق لري.

اسلامي لارښود دعوتي خپرونديه اداره ده، له هيڅ چا سره
سياسي اړيکې نه پالي او نه د کوم ګوند او يا تنظيم ترجماني
کوي او نه د ليکوالانو د ليکنو او کتابونو د ملاتړ مسؤليت په
غاړه اخلي، هر ليکوال د خپلې ليکنې عند الله او عند الناس
مسؤول دی.

په درنښت
د اسلامي لارښود سائټ اداره

www. Larkhud. com

Scanned by CamScanner

مــــــرض

هم د الله نعمت دی

ليکوال: ابراهيم بن عبدالله المزروعي
ژباړن: لقمان حکيم حکمت

www.larkhud.com
اسلامي لارښود

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمدلله رب العلمين، والصلاة والسلام على خاتم النبيين، وأشهد أن لا اله الا الله وحده لاشريک له، وأن محمدا عبده ورسوله، وبعد:

ازمېښت ولې: د رنځ په شمول ټولې سترې ستونزې او حتی روغتيا او ټول محبوب شيان د الله د ازمېښت رباني طريقې دي، انسان پر هر څه باندې ازمېښت کيږي هم په خوښيو او هم په ناخوښيو، هم په هدايت او هم په ضلالت، الله پاک فرمايي (وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ) [سورت أنبياء :٣٥]

ژباړه: مونږ مو په خوښيو او ناخوښيو ازمايو او مونږ ته به تاسو راستنيږئ.

عبدالله بن عباس رضي الله عنه وايي: مونږ به مو په سختيو او سهولت، په جوړه او ناجوړه، په شتمنۍ او نيستۍ، په حرامو او حلالو، په پيروکارۍ او سرغړونې باندې وازمو(١) رنځونه هغه څه دي چې الله پاک وربانديې خپل بندګان ازموي، رنځونه ډيرې ګټې او ځانګړې احکام لري، په شفاء العليل کې يې ابن القيم رحمه الله له سلو نه ډيرې ګټې ذکر کړې دي[٢].

د رنځونو له ګټو او فائدو څخه ځينې دا دي:

١ - : په انسان کې د پټ عبوديت (صبر) او د ښکاره عبوديت (شکر) قوه را برسيره کوي.

انسان د تل لپاره د رنځ او صحت ترمنځ اوړي راوړي، ترڅو د الله پاک عبوديت ورته په پوره توګه وښودل شي،نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايي: (عَجَبًا لِأَمْرِ

(١) تفسير الطبري: (١٦/٢٦٩)

(٢) شفاء العليل: (٢٥٠)

الْمُؤْمِنِ، إِنّ أَمْرَهُ كُلّهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلّا لِلْمُؤْمِنِ، إِنْ أَصَابَتْهُ سَرّاءُ شَكَرَ، فَكَانَ خَيْرًا لَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرّاءُ، صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَه) (١)

ژباړه: دمومن حالت ته خوشحالي په کار ده او دا خوشحالي له مومن پرته د بل هيڅ چا لپاره نشته، که خير ورته ورسيږي نو شکر پرې اوباسي نو د ده لپاره د ګټې خبره ده او که تکليف ورته ورسيږي نو صبر پرې وکړي نو د ده لپاره د ګټې خبره ده.

٢ - : په رنځونو او مرضونو باندې الله پاک له انسان څخه ګناهونه رژوی، چې څومره ګناهونه تا په خپل زړه، غوږونو او سترګو او ژبې او د بدن نورو غړو په توسط کړي دي د مرض په سبب درڅخه رژيږي، ابن عبدالبر رحمه الله وايي: ستړې ستونزې، رنځونه او دردونه د ټولو علماؤ په اتفاق ګناهونه روژوي. (٢)

ځکه کله مرض د انسان د ګناه له کبله پرې واقع شي.

الله تعالی فرمايي: (وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ) (سورت شوری: ٣٠)

ژباړه: او تاسو ته چې کوم مشقت درسيږي نو ستاسو د لاسي ګناهونو په سبب او الله پاک له ډېرو ګناهونو څخه درته بخشش هم کوي.

او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: (مَا اخْتَلَجَ عِرْقٌ وَلَا عَيْنٌ إِلّا بِذَنْبٍ ، وَمَا يَدْفَعُ اللّهُ عَنْهُ أَكْثَر) (٣)

---

(١) صحيح مسلم:(٢٩٩٩)

(٢) التمهيد :(٢٣/ ٢٦)

(٣) المعجم الصغير:(١٠٥٣)

ژباړه: په رګونو او سترګو کې کېدونکي د ګناه په سبب راځي، او کوم عذابونه چې الله يې دفع کوي بيخي ډېر دي.

او په دنيا کې مومن په سزا نيول له دې څخه ډېر بهتره دي چې اخرت کې پرې ونيول شي، نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايي: (إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدِهِ الخَيْرَ عَجَّلَ لَهُ العُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا، وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدِهِ الشَّرَّ أَمْسَكَ عَنْهُ بِذَنْبِهِ حَتَّى يُوَافِيَ بِهِ يَوْمَ القِيَامَةِ) (١)

ژباړه: الله چې کله پر خپل بنده د خير اراده ولري نو په دنيا کې ورله عقوبت ورکړي، او کله چې الله په خپل بنده د خير اراده ونه لري نو په ګناه يې په دنيا کې سزا وار نه کړي او اخرت کې ورته پوره سزا ورکړي.

نور ډېر حديثونه شته چې په مرضونو باندې الله پاک له انسان نه ګناهونه رژوي چې ځيني نمونې يې دا دي:

نبي صلى الله عليه وسلم فرمايي: (مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَذًى، مَرَضٌ فَمَا سِوَاهُ، إِلَّا حَطَّ اللَّهُ لَهُ سَيِّئَاتِهِ، كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا) (٢)

ژباړه: هيڅ داسې مسلمان نشته چې کوم تکليف ورته ورسيږي او يا مريض شي او يا بل تکليف ورپېښ شي مګر الله ورڅخه ګناهونه داسې رژوي لکه ونه چې خپلې پاڼې رژوي.

او نبي صلى الله عليه وسلم فرمايي: (مَا يَزَالُ البَلَاءُ بِالمُؤْمِنِ وَالمُؤْمِنَةِ فِي نَفْسِهِ وَوَلَدِهِ وَمَالِهِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ وَمَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ) (٣)

---

(١) سنن الترمذي:(٢٣٩٦)، صحيح الجامع الصغير:(٣٠٨)

(٢) صحيح البخاري:(٥٦٦٠) صحيح مسلم:(٢٥٧١).

(٣) سنن الترمذي:(٢٣٩٩).

www.larkhud.com اسلامي لاربنود

ژباړه: په مومن نارينه او زنانه باندې په خپل ځان، په بچو او مال کې تر هغه مصيبتونه پنډ وي چې له الله سره مخامخ شي او هيڅ ګناهورباندې نه وي.

٣ - : په رنځ او مرض باندې د رنځور انسان حسنات ډيرېږي او مرتبه يې پورته کيږي، کله چې هم انسان په مرض باندې صبر وکړي نو حسنات يې ډېر او مرتبه يې لاپسې پورته شي او د ډېرو اجرونو او ثوابونو څښتن شي، نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايي: (مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُشَاكُ شَوْكَةً، فَمَا فَوْقَهَا إِلَّا كُتِبَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ، وَمُحِيَتْ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَة) (١)

ژباړه: د هيڅ مسلمان په خپه کې غنه نه ځي يا ورته له دې نه غټ بل مصيبت نه رسيږي مګر يوه درجه ورته وليکل شي، او يوه ګناه ورخخه ورژيږي.

په بل حديث کې راځي: (وَإِنَّهُ لَيُصِيبُ مُؤْمِنًا نَكْبَةٌ مِنْ شَوْكَةٍ، فَمَا فَوْقَ ذَلِكَ، إِلَّا حُطَّتْ بِهِ عَنْهُ خَطِيئَةٌ، وَرُفِعَ بِهَا دَرَجَةً) (٢)

ژباړه: مومن بنده ته ان چې د غنې مصيبت يا له دې نه لوی مصيبت وروړسيږي مګر دا چې هم ورخخه ګناه رژيږي او هم پرې يوه درجه پورته شي.

٤ - : رنځونه او مرضونه جنت ته د تللو ستر لامل دی، ځکه جنت ته ننوتل په هغو عملونو کېږي چې د نفس بدي راځي، او حديث کې هم راځي: (حُفَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ) (٣)

---

(١) صحيح مسلم:(٢٥٧٢)

(٢) مسند احمد: ٢٥٢٦٤)

(٣) صحيح البخاري: (٦٤٨٧) صحيح مسلم:(٢٨٢٢)

www.larkhud.com اسلامي لاربنود

ژباړه: جنت په مشقتونو کې نغښتل شوی دی. همدارنګه نبي کريم صلى الله عليه وسلم هغې ښځې ته چې چپه به پرې راتله ورته وويل: (إِنْ شِئْتِ صَبَرْتِ وَلَكِ الجَنَّةَ) (١)

ژباړه: که دې خوښه وي په مرض دې صبر وکړه او ستا برخه به جنت وي.

او په قدسي حديث کې راځي: (إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيبَتَيْهِ فَصَبَرَ، عَوَّضْتُهُ مِنْهُمَا الجَنَّةَ) (٢)

ژباړه: زه چې کله خپل بنده په دواړو سترګو وازموم او هغه پرې صبر وکړي نو ضرور به ورته په بدل کې جنت ورکړم

نو مرضونه او ازميښتونه او خفګانونه جنت ته د تللو لاملونه دي.

٥ - : له اور څخه خلاصون: په حديث کې راځي له ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دی: (أَنَّهُ عَادَ مَرِيضًا، وَمَعَهُ أَبُو هُرَيْرَةَ مِنْ وَعْكٍ كَانَ بِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَبْشِرْ فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ: هِيَ نَارِي أُسَلِّطُهَا عَلَى عَبْدِي الْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا، لِتَكُونَ حَظَّهُ مِنَ النَّارِ، فِي الْآخِرَةِ) (٣)

ژباړه: نبي صلى الله عليه وسلم د يو ناجوړه پوښتنه کوله او ابوهريره رضي الله عنه هم ورسره و، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وويل: مبارک دې شه، الله پاک وايي: تبه زما اور دی چې خپل مومن بنده ته يې په دنيا کې استوم په دې خاطر چې د اخرت برخه اور ورته په دنيا کې ورسيږي.

(١)صحيح البخاري: (٥٦٥٢) صحيح مسلم:(٢٥٧٦)

(٢) صحيح البخاري:(٥٦٥٣)

(٣) سنن ابن ماجه: (٣٤٧٠)

او له عائشي رضي الله عنها نه مرفوعا روايت دی فرمايي: (الحُمّى حَظُّ كِلِّ مُؤْمِنٍ مِنَ النّارِ) (١)

ژباړه: تبه له اور څخه د هر مومن برخه ده.

٦ - : له ګناهونو څخه الله پاک ته د بنده سالم ستنېدل او له خپل غفلت نه راببدارېدل، ځکه مرضونه او تکليفونه له الله څخه غافل انسان الله ته ډېر ښه راستنوي او له ګناهونو نه يې رابندوي، ځکه چې دغه شان انسان باندې کله هم الله پاک مرضونه کيږدي نو خپل ضعف او ذلت او فقر په سمه معنا وپيژني او د الله په حق کې خپل تقصيرات ورته معلوم شي، الله پاک فرمايي: (وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ) (٢)

ژباړه: له تا نه مخکې امتونو ته مونږ استازي استولي ول نو د عصيان په صورت کې مو په دې خاطر په فقر او مرضونو ونيول چې بېرته خپل رب ته رجوع وکړي.

امام طبري رحمه الله فرمايي: مونږ په سخت په فقر او مرضونو ونيول په دې خاطر چې ما ته به پکې عاجزي پيدا شي او عبادت کې به اخلاص پيدا کړي. (٣)

شيخ الاسلام ابن تيميه رحمه الله فرمايي: له هغه نعمت څخه چې له الله څخه دې غافله کوي هغه مصيبت ډېر ښه دی چې الله ته دې راستنوي(٤).

٧ - : د الله په تېرو او راروانو نعمتونو باندې انسان خبرول، په مرض او رنځ باندې الله پاک تا ته د ډېرو هغو نعمتونو ارزښت درښايي چې په صحتمندۍ کې يې ته

(١) سلسلة الأحاديث الصحيحة: (١٨٢١) مسند البزار:(٧٦٥)

(٢) سورت أنعام: (٤٢)

(٣) تفسير الطبري: (١١/٣٥٥)

(٤) تسلية أهل مصائب: (١٧٥)

www.larkhud.com اسلامي لارښود

په ارزښت نه پوهېدې، نو په دې سره ته د خپل رب د نعمتونو مزيده شکريه ادا کړې او د انسان لپاره دا د لويې ګټې خبره ده.

۸ - : په مرضونو باندې تا ته خپل هغه ناجوړه مسلمانان وروڼه درياديږي چې ته ترې د خپلې صحتمندۍ په حالت کې ناخبره وې، نو په دې سره ته کولی شې چې حقوق يې په سمه توګه ادا کړی شې، د هغوی پوښتنه وکړې او حاجتونه يې پوره کړې چې په دې سره د هغوی تکليف ډېر کمیږي او پوره تسليت يې کيږي، او هغه اسباب به ورته شته کړې چې د ناجوړه د صحت سبب جوړیږي او د هغوی لپاره د صحت دعاګانې کول او داسې نورې ډېرې ګټې او فايدې.

۹ - : په حسي مرضونو سره له زړه څخه د کبر او غرور، د بخل او ځان خوښۍ، د حسد او کينې او د زړه ټول مرضونه له منځه ځي.

ابن القيم رحمه الله فرمايي: په دردونو او مرضونو کې د هغه چا زړه او روح ته ګټه ده چې څوک ژوندی وي، ځکه د زړونو او روح زندګي په بدني مرضونو او مشقتونو کې نغښتل شوې ده.

مرضونه د الله لورينه ده:

د مرض متعلق له تېرو ګټو او فايدو څخه مونږ ته معلومه شوه چې مرضونه او رنځونه د الله له پلوه نعمت او لورينه او رحمت دی، لکه څنګه چې مونږ په صحتمندۍ خوشالیږو داسې به سلف صالحين په مرضونو خوشحالېدل، نبي کريم صلى الله عليه وسلم د پېغمبرانو او صالحينو بندګانو د مرضونو او مصيبتونو د ازمېښت متعلق وايي: (وَإِنْ كَانَ أَحَدُهُمْ لَيَفْرَحُ بِالْبَلَاءِ، كَمَا يَفْرَحُ أَحَدُكُمْ بِالرَّخَاءِ) (۱)

---

(۱) سنن ابن ماجه:(٤٠٢٤) سلسلة الأحاديث الصحيحة: (١٤٤)

ژباړه: په هغوی کې به هرڅوک په مصیبت داسې خوشحالېده لکه تاسو کې چې څوک په سهولتونو خوشحالیږي.

ابن القیم رحمه الله وایي: چې الله پاک دربانديې هر څه کوي ته ورڅخه خوشحاله اوسه، هغه چې له تا څخه څه منعه کوي په دې خاطر چې نور ډېر څه درکړي، او تا چې په کومو ازمیښتونو کې اچوي په دې خاطر چې تا ته عافیت درکوي، او ناجوړه کوي دې هم ځکه چې صحت درته درکړي، او چې مړ کوي دې هم په دې خاطر چې بېرته دې راژوندی کړي، پام کوه چې بیخي ترې نارضا نه شې ورنه له سترګو به یې ولویږي(۱).

سفیان ثوري رحمه الله وایي: هغه سړی جاهل دی چې مصیبت ته نعمت نه وایي او سهولت ته مصیبت نه وایي(۲).

په هر مسلمان باندې د هغه د ایمان په اندازه مصیبت راځي:

عائشه رضي الله عنها فرمایي:(مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشَدَّ عَلَيْهِ الوَجَعُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)(۳)

ژباړه: د نبي صلی الله علیه وسلم نه بغیر مې څوک ډېر دردمند نه دی لیدلی.

د مریض لپاره زیري:

کوم طاعت او الله ته د قربت عملونه چې ته کوې او مرض دې ورڅخه رابندوي نو که ته یې ونه کړې هم درته اجر او ثواب درکول کیږي، رسول الله صلی الله

(۱) مدارج السالکین: (۲/ ۲۰۸)

(۲) حلیة الأولیاء: (۷/ ۵۵)

(۳)صحیح البخاري:(۵٦٤٦)، صحیح مسلم: (۲۵۷۰)

عليه وسلم فرمايي: (إِذَا مَرِضَ العَبْدُ، أَوْ سَافَرَ، كُتِبَ لَهُ مِثْلُ مَا كَانَ يَعْمَلُ مُقِيمًا صَحِيحًا) (١)

ژباړه : کله چې څوک ناجوړه شي او يا سفر وکړي نو د هغه عبادت اجر ورله ليکل کيږي چې د عدم سفر او د صحت په وخت کې به يې کو.

او له انس رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: (إِذَا ابْتَلَى اللهُ الْعَبْدَ الْمُسْلِمَ بِبَلَاءٍ فِي جَسَدِهِ، قَالَ لِلْمَلَكِ: اكْتُبْ لَهُ صَالِحَ عَمَلِهِ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُ، فَإِنْ شَفَاهُ، غَسَلَهُ وَطَهَّرَهُ، وَإِنْ قَبَضَهُ، غَفَرَ لَهُ وَرَحِمَهُ) (٢)

ژباړه: الله پاک چې کله کوم بنده په خپل بدن کې ازمېښت کړي نو ملک ته وايي: د ده پسې هغه نېک عملونه ليکه چې ده به کول، نو که الله ورته صحت ورکړي نو په مرضونو يې وينځلی او پاک کړی وي، او که په مرض کې يې وفات کړي نو بخشش يې ورته کړی وي او رحم يې پرې کړی وي.

نو ناجوړه وروره! دا ستا واجب جوړيږي چې په مرض او رنځ باندې صبر وکړې، شيخ الاسلام رحمه الله وايي: د ديني امامانو په اتفاق سره په مصيبتونو باندې صبر کول واجب دي(٣).

ابن القيم رحمه الله وايي: په مصيبتونو باندې صبر کول د امت د علماؤ په اجماع باندې واجبې کار دی، صبر د ايمان نيمه برخه ده، ځکه ا يمان دوه برخې دی، نيم ايمان صبر او نيم يې شکر دی. بيا وايي: او صبر په دريو شيانو منځ ته راتلای شي:

---

(١) صحيح البخاري:(٢٩٩٦)

(٢) مسند احمد: (١٣٧١٢).

(٣) تسلية أهل المصائب: (١٣٣).

نفس له جزع فزع او غم او غصې نه رابندول، مخلوق ته له شکایتونو نه ژبه رابندول، او د بدن غړي له هغو کړنو رابندول چې له صبر سره ټکر لري.

بیا ابن القیم رحمه الله د صبر انواع ذکر کړي وایي: د صبر یو ډول دا دی چې الله پاک د صابرینو صفت کړی دی، له صابرینو سره هغه مینه لري او په خاص معیت ورسره وي، او په دې برخه باندې د الله ډېر قراني ایتونه غړیدلي دي، د نمونې په توګه:

الله پاک فرمایي: (وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ) (١)

ژباړه: او هغه خلک چې په سختیو او مرضونو او د جنګ په مهال صبر او حوصله کوي، نو همدوی په ایمان کې رښتني دي او همدوی متقیان دي.

او الله پاک فرمایي: (وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِيْنَ) (٢)

ژباړه: له صبر کونکو سره الله مینه کوي.

او الله پاک فرمایي: (وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِين) (٣)

ژباړه: او صبر کوئ، په یقین سره چې د صبر کونکي ملګری الله پاک دی.

او ځینو سلفو صالحینو به ویل: صبرناکو خلکو د دنیا او اخرت خیر یوړ، ځکه چې الله ورسره په خاص معیت باندې وي.

او الله پاک فرمایي: (قُلْ يَاعِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَأَرْضُ اللهِ وَاسِعَةٌ إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ) (١)

---

(١) سورت بقره: (١٧٧)

(٢) سورت ال عمران: (١٤٦)

(٣) سورت أنفال: (٤٦)

WWW.LARKHUD.COM

ژباړه: ورته ووايه اى پيغمبره! اى زما بندګانو چې ايمان مو راوړى دى له خپل رب نه ووېرېږئ، په دې دنيا کې چې څوک نېک کار وکړي نو بدله يې حسنه ده او د الله ځمکه ډېره پراخه ده، او صبرناکو خلکو ته به بې حسابه اجر او ثواب ورکول کېږي.

او نبي صلى الله عليه وسلم فرمايي: (مَا أُعْطِي أَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا لَهُ وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ) (٢)

ژباړه:له صبر نه بغير هيڅ چا ته غوره او پراخه نعمت نه دى ورکړل شوى.

په دې باب له سلفو صالحينو نه هم بلا ډېر اثار نقل دي:

عمر بن الخطاب رضي الله عنه فرمايي: مونږ خوندوره زندګي په صبر کې ترلاسه کړه.

علي رضي الله عنه فرمايي: صبر په ايمان کې داسې مرتبه لري لکه په بدن کې چې يې سر لري.

حسن بصري رحمه الله فرمايي: صبر د خير له خزانو څخه يوه خزانه ده، الله پاک يې هغه چا ته ورکوي چې د هغه په نيز کريم وي.

په رنځ او مرض باندې د صبر کولو سببونه:

داسې ځينې اسباب شته چې له انسان سره په مرض باندې په صبر کولو مرسته کوي، ځينې يې دا دي:

١ - : په دې علم لرل چې مرض د الله له پلوه تقديري امر دى، الله پاک فرمايي:

(قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا) (١)

---

(١) سورت زمر: (١٠)

(٢) عدة الصابرين: (٨٥). مدارج السالكين: (٢/ ١٥٥)

www.larkhud.com
اسلامي لارښود

ژباړه: ورته ووایه: مونږ ته هېڅکله څه شی نه رسیږي مګر هغه چې الله راته لیکلي وي او هغه زمونږ ډېره ښه کارساز دی.

او الله پاک فرمایي: (مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) (٢)

ژباړه: هیڅ مصیبت چا ته د الله له اذن نه بغیر نه رسیږي، او څوک چې په الله ایمان لري نو الهي قضا ته به یې د زړه تسلیمي ورهدایت کړي او الله پاک په هر شي باندې پوهه دی.

علقمه رحمه الله فرمایي: په ایت کې مذکور شخص هغه څوک دی چې کله هم ورته تکلیف ورسیږي نو پوهه شي چې د الله له پلوه دی نو هم پرې راضي شي او هم ورته ځان تسلیم کړي.

٢ - : په دې باید ستا یقین جوړ شي چې الله پاک په تا باندې ستا نه او هم له ټولو خلکو نه ډېر مهربانه دی، الله پاک فرمایي: (كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ) (٣)

ژباړه: الله پر ځان باندې مهرباني کول لیکلي دي.

او نبي صلی الله علیه وسلم فرمایي: (لَلَّهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بِوَلَدِهَا) (٤)

ژباړه: له دې (مور) نه هم الله پاک په خپلو بندګانو باندې ډېر مهربان دی. چې کله ته په دې باندې سم صحیح پوهه شې چې الله پاک په تا باندې ستا نه هم ډېر

---

(١) سورت توبه: (٥١)

(٢) سورت تغابن: (١١)

(٣) سورت أنعام: (١٢)

(٤)

مهربان دی، نو د هغه قضا او پرېکړې ته تا تسلیم کړي او د الله په تدبیر درته د صبر تلقین درکوي.

۳ - : ته باید په دې پوهه شې چې د مصیبتونو په دوران کې صبر په تا باندې د الله حق دی، ځکه صبر د الله پاک پټ عبادت دی.

٤ - : د مرض او مصیبت په مهال باید ته هغه ګټې او فایدې ځان ته رایادې کړې چې مخکې یې ذکر وشو.

٥ - : ته باید په دې پوهه شې چې په رنځ او مصیبت باندې الله پاک په تا د خیر اراده کړې ده، په حدیث شریف کې راځي: (مَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْه) (١)

ژباړه: الله چې په چا باندې د خیر اراده ولري نو په مصیبتونو یې وازموي.

٦ - : ته باید په دې پوهه شې چې په مرض یا نورو مصیبتونو باندې د انسان امتحانول په دې دلیل دی چې له دغه بنده سره الله محبت کوي، نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایي: (عِظَمُ الْجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ الْبَلَاءِ، وَإِنّ اللّٰهَ إِذَا أَحَبّ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ، فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَا، وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السُّخْط) (٢)

ژباړه: لوی اجر د لوی مصیبت سره وي، الله پاک چې کله له کوم قوم سره مینه کوي نو مصیبتونه پرې راولي، که خوک یې په مصیبتونو راضي وي الله به ورڅخه راضي وي او که څوک پرې نارضا وي نو الله به ترې نارضا وي.

٧ - : د صبر په کولو بل مرستندویه دا دی چې ته په دې پوهه شې چې جزع فزع تا ته هېڅ ګټه نه شي رسولی، بلکې ستا غمونه او دردونه لا ډېروي او ثواب دې له

---

(١) صحیح البخاري: (٥٦٤٥)

(٢) سنن ابن ماجه: (٤٠٣١)، سنن الترمذي:(٢٣٩٦).

منګولو اوباسي، لکه مخکې حدیث کې ورته اشاره وشوه (وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السُّخْط)

۸ - : مرګ او له دنیا څخه کوچېدل ډېر ډېر یادول، د مرګ یادول انسان ته د مرضونو تنګې سختي اسانوي او د ثواب او اجر دروازې ورته پرانیزي، له ابوهریره رضي الله عنه نه روایت دی چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایي: (أَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللّذّاتِ، فَمَا ذَكَرَهُ عَبْدٌ قَطُّ وَهُوَ فِي ضِيقٍ إِلّا وَسَعَهُ عَلَيْهِ، وَلَا ذَكَرَهُ وَهُوَ فِي سَعَةٍ إِلّا ضَيّقَهُ عَلَيْه) [1]

ژباړه: مرګ ډېر یادوئ، د تنګۍ په وخت کې هېڅ څوک مرګ نه یادوي مګر تنګي پرې پراخوي، او په پراخه حالت کې یې څوک نه یادوي مګر پرې راتنګوي یې.

عمر بن عبدالعزیز رحمه الله وایي: که په دنیا کې بدترین حالت کې وې نو مرګ رایا دکړه درته به اسان شي[2].

۹ - : په مرض او رنځ باندې د صبر بل سبب دا دی چې په دنیا دې د دار الابتلاء علم راشي چې دنیا د غمونو، دردونو او سترو ستونزو کور دی، الله پاک فرمایي: (لَقَدْ خَلَقْنَا الِإنْسَانَ فِيْ كَبَدٍ) [3]

ژباړه: مونږ انسان په سختیو او تکلیفونو کې پیدا کړی دی.

ځینو سلفو صالحینو به ویل: انسان به دنیوي مصیبتونه او اخروي مشقتونه برداشت کوي.

---

(۱) صحیح ابن حبان: (۲۹۹۳)

(۲) الفرج بعد الشدة: (۷٦)

(۳) سورت بلد: (٤)

۱۰ - : د هغه چا په مرض او رنځ ځان ته تسلي ورکول چې له تا څخه په لوی رنځ او مرض اخته دی.

۱۱ - : هغه نعمتونه له یاده نه ویستل چې د رنځونو باوجود دربانديې الله پاک پرېښي دي، لکه د ایمان نعمت، د عقل نعمت، د غوږونو او د ژبې نعمتونه او داسې نور.

ابوبکر مزني رحمه الله وايي: که غواړې چې د الله د نعمتونو ارزښت ځان ته معلوم کړې نو سترګې دې رابندې کړه.[1]

۱۲ - : په مرضونو باندې د صبر کولو بل سبب دا دی چې ته خپل ځان په صبر کولو مجبور کړې، څکه حدیث کې راځي(وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يُصَبِّرْهُ اللَّهُ)[2]

ژباړه: څوک چې ځان په زوره صبروي نو الله به د صبر توفیق ورکړي.

۱۳ - : تر هر څه وروستنی سبب د صحت انتظار دی، په دې سره مرض ډېر اسانیږي او په صبر باندې له انسان سره مرسته کوي.

ناجوړه انسان ته سپارښتنې:

۱ - : د (که چرته) له کلماتو نه به ځان کلک وساتې څکه دا دربانديې د شیطان دروازه بېرته کوي، که ته د هر سبب له مخې ناجوړه شوی یې نو دا بیخي مه وایه که چرته داسې مې کړي وی نو داسې به شوی وی، او که دا مې نه وی کړي داسې به نه وی شوی، څکه دا په تقدیر باندې اعتراض دی.

---

(۱) الشکر د ابن ابي دنیا لیکنه: (٦٢)

(۲) صحیح البخاري:(١٤٦٩)، صحیح مسلم: (١٠٥٣).

۲ – : په دارو درملو او د صحت یابۍ د نورو اسبابو په استعمال او یا د تجربه کار طبیب په لټه لټون کې درباندې هېڅ ګناه نشته، نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمايي:(تَدَاوَوْا فَإِنّ اللهَ عَزّ وَجَلّ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلّا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً) [۱]

ژباړه: دارو درمل وکړئ، الله پاک هېڅ مرض نه دی ايښی مګر ضرور يې ورله دارو درمل هم ايښي دي.

دومره ده بايد دوو شيانو ته متوجه يو:

(أ) چې دارو درمل د شفاء سبب دی او حقيقي شافي پخپله الله پاک دی، زړه دې بايد له هېڅ طبيب پسې ونه انخلي.

(ب) په حرامو توکو بايد هېڅ دارو درمل ونه کړې، ځکه نبي صلی الله عليه وسلم فرمايي: (تَدَاوَوْا، وَلَا تَتَدَاوَوْا بِحَرَامٍ) [۲]

ژباړه: دارو درمل وکړئ خو په حرامو يې مه کوئ.

۳ – : له مرګ نه مه ډارېږه، ځکه رنځ هيڅکله انسان مرګ ته نه نږدې کوي لکه څنګه چې صحت له مرګ نه ښوک لرې کولی نه شي:

كَمْ مِنْ صَحِيْحٍ مَاتَ مِنْ غَيْرِ سُقْمٍ * وَكَمْ مِنْ عَلِيْلٍ عَاشَ حِيْناً مِنَ الدّهْرِ
وَكَمْ مِنْ فَتىً يُمْسِيْ وَيُصْبِحُ آمِناً * وَقَدْ نُسِجَتْ أَكْفَانُهُ وَهُوَ لَايَدْرِيْ

ژباړه: ډېر صحتمند خلک له کوم رنځ پرته مړه شول او ډېر رنځوران دي چې تر ډېره وخته ژوندي وي

ډېره ځله يو ځوان باندې سهار او ماښام په صحت او امن کې راشي خو لا خبر نه وي او کفنونه يې ورته تيار شوي وي.

(۱) سنن أبي داود:(۳۸۵۵)
(۲) المعجم الكبير: (٦٤٩)

٤ - : کله چې درباندې مرض سخت شي او دردونه ډېر شي نو مه خو د مرګ ارزوګانې کوه او مه د مرګ دعا کوه، له انس رضي الله عنه نه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي: (لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمُ الْمَوْتَ لِضُرٍّ نَزَلَ بِهِ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ مُتَمَنِّيًا لِلْمَوْتِ فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ أَحْيِنِي مَا كَانَتِ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي) [1]

ژباړه:په تاسو کې دې هیڅ څوک د کوم رنځ له کبله د مرګ تمنا نه کوي، که هرومرو يې تمنا لري داسې دې ووايي: ای الله تر هغه مې ژوندې ولره چې ژوند راله خير او برکت وي، او که مرګ راله ښه وي نو ما وفات کړه.

شيخ عبدالرحمن بن سعدي رحمه الله وايي: په حديث کې له دې څخه منعه راغلې ده چې که په چا باندې مرض يا فقر او يا وېره وي يا په مهلکو کارونو او سختيو کې وي نو د هغې له کبله به د مرګ تمناګانې نه کوي، ځکه دغه د مرګ په تمنا کې ګڼ شمېر مفاسد دي لکه: انسان په صبر مامور دی او هغه به په مرض يا نورو سختيو باندې د غضب او غصې اظهار نه کوي، په دې سره د هغه نفسي مورال لا کمزورې کيږي او نا اميدۍ ته ترقي کوي، بل دا چې په مرګ سره د انسان هغه نېک عملونه ختم شي چې دا ورباندې مصروف وي.

٥ - : د مرض په مهال دعاګانې او الله ته ډېر تضرع کوه، ځکه شافي ذات يواځې الله پاک دی، الله پاک فرمايي: (أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ) [2]

ژباړه: هغه لا بل کوم ذات دی چې د مضطر انسان دعا قبلوي او تکليف ورڅخه پورته کوي.

---

(۱) صحيح البخاري:(٦٣٥١) ، صحيح مسلم: (٢٦٨٠)

(۲) سورت نمل: (٦٢).

د دعا په قبلېدو کې له استعجال نه کار مه اخله، حديث کې راځي: (يُسْتَجَابُ لِأَحَدِكُمْ مَا لَمْ يَعْجَلْ، يَقُولُ: دَعَوْتُ فَلَمْ يُسْتَجَبْ لِي) (۱)

ژباړه: په تاسو کې د يو چا دعا تر هغه قبليږي چې عجله يې نه وي کړې، بس ايله دا وايي چې دعاګانې کوم خو نه قبليږي. بلکې په دعا کې له الحاح څه کار واخله او پوره يقين ولره چې دعا دې قبليږي.

په شرعي دمونو ځان دموه ځکه چې شرعي دمونه د الله په اذن سره د شفا مؤثر سبب دی، چې له جملې څخه يې ځينې دمونه دا دي:

سورت فاتحه، قل هو الله احد، قل أعوذ برب الفلق، قل أعوذ برب الناس، په بخاري او مسلم کې له عائشې رضي الله عنها نه روايت دی چې دا به درې ځل لوستل کيږي او په ځان به چوپ کيږي، درمند ځای په خپل ښی لاس باندې مسح کړه او دا دعا ووايه (أَذْهِبِ البَاسَ رَبَّ النَّاسِ، اشْفِ وَأَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا) (۲)

ژباړه: ای د خلکو ربه! دا مرض بوځه، ته صحت ورکونکی يې صحت راکړه، ستا له شفا پرته بله کامله شفا نشته، داسې شفا چې هيڅ مرض پرې نه ږدي.

په درمند ځای لاس کېږده او درې ځله (بسم الله) ووايه او بيا اووه ځله ووايه:

(أَعُوذُ بِاللّٰهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرِ) (۳)

ژباړه:د الله پاک د قدرت پورې د هغه څه له شر نه پناه غواړم چې زه يې اوس محسوس کوم او يا ترې په مستقبل کې وېره لرم.

(۱) صحيح البخاري: (٦٣٤٠)، صحيح مسلم: (٢٧٣٥).

(۲) صحيح البخاري:(٥٦٧٥)، صحيح مسلم: (٢١٩١).

(۳) صحيح مسلم:(٢٢٠٢)، سنن ابي داود: (٣٨٩١).

دمګړی به خپلې توکاڼې په ګوته کې راواخلي او له خاورو سره به يې شريکې کړي، په درمند ځای باندې به يې بيا کيږدي او دا به ووايي (بِسْمِ اللّٰهِ، تُرْبَةُ أَرْضِنَا، بِرِيقَةِ بَعْضِنَا، يُشْفَى سَقِيمُنَا، بِإِذْنِ رَبِّنَا) [١]

ژباړه: د الله په نوم، زمونږ د ځمکې په ځينې خاورې او زمونږ د لړو توکاڼو سره، په دې خاطر چې زمونږ د رب په اذن سره زمونږ ناجوړه روغ شي .

٦ – : د تل لپاره ډیر استغفار او د الله ذکر کوه او توبې اوباسه.

٧ – : په خپل رب دې نیک ګومان ولره، ځکه الله پاک په هېڅ چا باندې ظلم زياتی نه کوي.

٨ – : د صحت طمع توقع ولره او پوهه شه چې اسانتياوې له تکليفونو وروسته وي او له هرې تنګۍ سره اسانتياوې وې.

٩ – : کاهنان، پالګرو او ساحرانو او دغيبو دعوه ګرو ته مه ورځه، نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايي: (مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَة) [٢]

ژباړه: څوک چې منجم ته راشي او د خپل حاجت متعلق ترې څه وغواړي نو څلوېښت شپې به يې لمونځ قبول نه شي.

شيخ ابن باز رحمه الله فرمايي: له رنځور سره نه ښايي چې د علم غيب دعوېدارو ته په دې خاطر ولاړ شي چې د مرض نوعيت يې ورته وښايي، او نه ورله د دې

(١) صحيح البخاري:(٥٧٤٥)، صحيح مسلم:(٢١٩٤)

(٢) صحيح مسلم: (٢٢٣٠).

جواز شته چې کاهنان په خپلو خبرو کې تصدیق کړي، ځکه دوی له ځانه دروغ وايي(۱).

۱۰ – : د مرض له کبله هغې دنیوي برخې پسې مه بې چروته کېږه چې له لاسه دې ووتله، ځکه ټوله دنیا په دې نه ارزي چې سړی پسې خفه شي پاتې لا لږه برخه!!

نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمايي: (لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا تَعْدِلُ عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا شَرْبَةَ مَاء) (۲)

ژباړه: که دنیا له الله سره د ماشي د وزر په څېر ارزښت هم درلود نو کافر ته به يې ترې د اوبو ګوټ هم نه و ورکړی.

ځکه د رزق کفالت الله پاک په خپله اخستی دی، حدیث کې راځي: (إِنَّ الرِّزْقَ لَيَطْلُبُ الْعَبْدَ كَمَا يَطْلُبُهُ أَجَلُهُ) (۳)

ژباړه: رزق د انسان تالاش داسې کوي لکه اجل چې يې ورله کوي.

او نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمايي: (لَا تَسْتَبْطِئُوا الرِّزْقَ، فَإِنَّهُ لَنْ يَمُوتَ الْعَبْدُ حَتَّى يَبْلُغَهُ آخِرُ رِزْقٍ هُوَ لَهُ، فَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَب) (٤)

ژباړه: رزق ته مو دتاخیر په نظر مه ګورئ، انسان تر هغه نه مړ کيږي چې خپل اخرنی رزق ورته نه وي رسېدلی، نو د رزق په طلب کې ښه انداز غوره کړئ.

۱۱ – : په تا باندې له رحیم ذات څخه هغه چا ته شکایتونه مه کوه چې رحم درباندې نه شي کولی، نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمايي چې الله پاک وايي:

---

(۱) مجموع فتاوی ابن باز: (۸/۱٦۱).

(۲) جامع الترمذي:(۲۳۲۰).

(۳) صحیح ابن حبان: (۳۲۳۸).

(٤) صحیح ابن حبان: (۳۲۳۹).

(إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِيَ الْمُؤْمِنَ فَلَمْ يَشْكُنِي إِلَى عُوّادِهِ أَطْلَقْتُهُ مِنْ إِسَارِي، ثُمّ أَبْدَلْتُهُ لَحْمًا خَيْرًا مِنْ لَحْمِهِ، وَدَمًا خَيْرًا مِنْ دَمِهِ، ثُمّ يُسْتَأْنِفُ الْعَمَلَ) [۱]

ژباړه:کله چې زه خپل مومن بنده وازموم او له ما څخه خپلو ملاقاتیانو ته شکایتونه ونه کړي نو له خپل بند څخه به یې خلاص کړم، او پر داسې غوښه به یې ودان کړم چې له مخکنۍ غوښې نه به یې ښه وي، او داسې وینه به ورکړم چې له مخکنۍ وینې نه به ښه وي او خپل کار روزګار به کوي.

خو که ناجوړه انسان چا ته له شکایت پرته د مرض خبر ورکول غواړي لکه پوښتنه یې ځوابوي یا ورته د طبیب خبر ور اوروي، یا له چا څخه د دارو درملو پوښتنه کوي نو دا جائز دي حرام نه دي.

ابن القیم رحمه الله وایي: کله چې ناجوړه انسان د الله حمد او ثنا وایي او چا ته د خپل مرض علت بیان کړي نو په مذموم شکایت کې نه راځي، خو که د تسخط او د غصې اظهار له مخې څه ووایي نو په مذموم شکایت کې داخلیږي. [۲]

ابن حجر رحمه الله وایي: د علماؤ په اتفاق دا څه بده خبره نه ده که مریض خپل ملګري یا طبیب ته د خپل رنځ معلومات ورکړي. [۳]

۱۲ – : د خپل توان په اندازه دې د وخت پوره خیال وساته او هغه څه کوه چې ستا لپاره ګټور وي او الله ته دې نږدې کوي، او له ټولو محرماتو څخه په کلکه رابند شه.

---

(۱) شعب الایمان: (۸۸۰۱)، صحیح الجامع:(٤۳۰۱)

(۲) عدة الصابرین وذخیر الشاکرین: (۹۱)

(۳) فتح الباري: (۱۰/ ۱۲٤).

۱۳ - : که د خلکو قرضونه درپورې وي يا دې په چا قرض پورې وي او يا په شی صدقه کول غواړي نو په عاجله توګه يې وصيت نامه نويشته کړه.

۱٤ - : پردي حقوق په عاجله توګه خلکو ته وسپاره، نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايي: (مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ عِرْضِهِ أَوْ شَيْءٍ، فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ، قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ، إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ، وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ) [١]

ژباړه: که څوک د کوم مسلمان ورور له ابرو يا د بل کوم څه شي ظلم زياتی په ذمه کې لري نو ځان دې ترې مخکې له دې نه اوزګار کړي چې دينار او درهم به ورسره بيا نه وي نو د ظلم په اندازه به يې له نېک عمل څخه اخستل وشي، او که حسنات نه لري نو د مظلوم ګناهونه به راواخستل شي او په ده به بار شي.

۱٥ - : او په اخير کې: که الله پاک دربانديې د صحت لورينه وکړه نو حمد او ثنا يې بيان کړه او شکر پرې اوباسه، او په دې ښه پوهه شه چې صحت غټ ترين او عظيمترين نعمت دی، له ناجوړتيا وړاندې دې له صحتمندې څخه او له بوختيا مخکې دې له فراغت نه ګټه واخله او خپل صحت او اوزګارتيا دې د الله په اطاعت کې مصروف کړه.

واخر دعوانا أن الحمد لله رب العلمين.

---

(١) صحيح البخاري: (٢٤٤٩)